

Contact maken met nieuwe tijden

Verwerkingsvragen bij de missionaire trendrede 2024

Toelichting

In het missionaire trendrapport 'Be real, trends in een tijd vol contradicties' worden vijf trends genoemd. Kees van Ekris beschrijft daarbij een aantal 'trage vragen' die geschikt zijn om samen onze tijd te doordenken en de plek van de lokale kerk daarin. Het zijn vragen die aanzetten tot nadere reflectie voor kerkenraden en andere groepen. Daarom zijn ze hier onder elkaar gezet, met per trend een korte inleiding, die bestaat uit een fragment uit de trendrede.

Wil je de hele trendrede lezen? Download dan de trendrede via www.izb/trendrede of vraag een papieren exemplaar aan via areopagus@izb.nl

Trends in een tijd vol contradicties

In het missionaire trendrapport 'Be real, trends in een tijd vol contradicties' worden vijf trends genoemd. Het zijn thema's waar we vatbaar voor zijn. Het gaat over ons lichaam en ons zintuiglijke denken (1). Het gaat over onderdak vinden, over plekken waar echtheid is en verbondenheid (2). In de veelheid van overtuigingen zijn wij alert op wat 'werkt', op geloofswaarden die ook iets uitwerken in het echte leven (3). Dat zie je aan een fenomeen als manifesteren. Daarnaast is er de trend van radicaliteit (4). En we snakken naar mensen die niet bang zijn voor complexiteit. Mensen die 'ideeëngeneratief' zijn (5) en die het ingewikkelde van onze tijd kunnen vertalen in krachtige ideeën die je voor je ziet.

Ik ben de trends op het spoor gekomen door te luisteren naar stemmen op social media, documentaires, belangrijke publicaties, romans en populaire literatuur en ook de actuele onderzoeksthema's op hogescholen en universiteiten. Ik luister ook graag naar mijn 100 veelal jonge huisgenoten op de Wittenberg, in wie ik veel trends van de tijd terugzie. Ik heb ook geluisterd naar empirische observaties vanuit de organisatie waarbij ik werk, de IZB, die werkt op pioniersplekken, met jongeren, predikanten en kerkenraden. De beschrijvingen zijn bedoeld als aanzetten voor de lezer om zich verder te verdiepen. Hier en daar noem ik ook relevante en recente literatuur om je verder in te verdiepen.

De hoop is dus dat dit trendrapport gemeenteleden, jeugdwerkers, kerkenraden, kerkelijk werkers, pioniers predikanten en evangelisatiecommissies aan het werk zet. Lees er eens over door, overdenk eens hoe je dit fenomeen tegenkomt in jouw eigen omgeving. Als het goed is zou je over elke trend een catechisatieles kunnen maken, een avond voor een Alphacursus, een onderwerp om tijdens een vriendenweekend te bespreken of een preek.

Verdiepingsvraag: welke gezichten zie jij voor je?

Welke trend komt het meest bij jou binnen? Waar herken je die, hoe duid jij wat je ziet, welke

inspirerende bronnen heb jij hiervoor? Vertaal dit eens naar je lokale situatie, met name gericht op het missionaire contact. Aan wie moet je denken, als je dit leest, welke gezichten zie jij voor je? Zo maken we een beweging van het benoemen van trends naar contact met lokale, levende mensen.

Applaus en agressie: een moeilijk leesbare tijd

Wij leven in een moeilijk leesbare cultuur. Er zit explosieve kracht in de tijd. Er zit dus ook spanning in ons geestesleven, zowel in ons gezamenlijk geestesleven als individueel. Dat maakt de tijd onvoorspelbaar en moeilijk te pakken. Zodra je één fenomeen of trend benoemt, popt een tegengestelde trend op. Bijvoorbeeld: tijdens de coronaperiode werd er geapplaudiseerd voor ic-personeel, maar inmiddels is er weer de trend van het geweld ten opzichte van zorgpersoneel. 92 procent van verpleegkundigen en verzorgenden kreeg afgelopen jaar met verbale of fysieke agressie te maken. Als het gaat over trends van deze tijd zou je het boek *Het agressieparadijs* van Caroline Koetsenruijter eens moeten lezen. Zij spreekt over de trend van de verhuftering. Het ene, het applaus, kan zomaar omslaan in het andere, in agressie. De tijd is dus moeilijk te lezen en te typeren.

Verdiepingsvraag: waar zie jij waardering en waar zie jij de verhuftering?

Tijdens de coronaperiode werd er geapplaudiseerd voor ic-personeel, maar inmiddels is er weer de trend van het geweld ten opzichte van zorgpersoneel. 92 procent van verpleegkundigen en verzorgenden kreeg afgelopen jaar met verbale of fysieke agressie te maken. De tijd is dus moeilijk te lezen en te typeren. Dat is iets om samen over door te denken: waar zie je in jullie directe omgeving waardering en respect, (voor zorgpersoneel, de overheid en mensen in het onderwijs) en waar zie je de verhuftering, en wat doet dat aan mensen om je heen? Heeft dat ook een missionair appel in zich?

Trend 1 lichaam

Het lichaam is een intrigerend onderwerp. Het staat niet alleen voor fysieke lichamelijkeheid, maar ook voor gevoel/voelen, voor individualiteit, expressie en integriteit. Het heeft iets kostbaars en moois. Het lichaam is vaak ontkend en krijgt nu meer aandacht. Wij hechten ook aan de veiligheid van het lichaam. En tegelijkertijd zijn alle kwalen van de tijd terug te lezen in ons lichaam. Burn-out, een te grote druk op de geest en het lichaam waardoor je niet meer kunt functioneren, is een zeer aanwezig fenomeen. Overgewicht en eetstoornissen, tatoeages en botox. Welvaartsziektes zijn doodsoorzaak nummer 1. Het lichaam is zeer aanwezig.

Verdiepingsvragen: hoe gaan jullie om met lichamelijkeheid als thema in de gemeente?

- *Het zou heel interessant zijn om een scan te maken van hoe jullie in je lokale kerk omgaan met lichamelijkeheid: voor wie is het lichaam een probleem bij jullie, wat zijn impliciete idealen in jullie gemeenschap, hoe ga je om met ziekte, met handicap, met verval, wie snijdt zich en wie schaamt zich?*
- *Als we dit thema doordenken vanuit het christelijk geloof komt er een palet aan thema's naar voren: de schepping en de erkenning van het lijfelijke en zintuiglijke, van alles wat leeft en ademt, menselijk en niet-menselijk leven. Het heilzame van de geboden die de integriteit van lichamen en relaties en*

de dieren en de akker beschermen. De incarnatie, God die lijfelijk mens werd. De Gekruisigde en het gebroken lichaam. Wat betekent het dat wij als gemeenschap avondmaal vieren, en dat wij daarin een bijzonder lijfelijk en nabij ritueel oefenen? Lichamelijkeid en gebrokenheid zit in het DNA van het lichaam van Christus, dat is de kerk. Wat betekent het voor missie dat Christus ons wijst op de zieke, de gevangene, de uitgestotene en dat Hijzelf mensen lichamelijk aanraakte en genas?

Trend 2 onderdak

Toen aan Erik Borgman, katholiek hoogleraar in Tilburg, gevraagd werd wat volgens hem urgente taken zijn voor de kerk vandaag, in relatie tot de trends van de tijd, schreef hij: De eerste en meest urgente taak voor de kerk van vandaag is: bied troost en verbondenheid. Hij zei: 'Ik zie een land vol dwalers en verdwaalden, velen weten niet goed hoe te leven, het heden is verwarrend, de toekomst onzeker. Hoe kan het dat in zo'n tijd de kerk onzekerheid uitstraalt? Zij zou zich juist moeten toeleggen op dat wat haar zelf vormt en kracht geeft: de troost, de verbondenheid. Lijden (en er wordt veel geleden onder mensen) wordt erger als het niet gezien wordt. In de kerk leven we van een God die jammerklachten wel hoort en ziet'.

Het is dus niet zo gek dat we onderdak zoeken. Op de pioniersplekken zien we dezelfde ervaring. A kind of homecoming, dat is de pioniersplek voor allerlei mensen die zo'n plek zoeken: echtheid, verbondenheid, contact, gekend worden. Mensen hebben behoefte aan gemeenschappen die identiteit verlenen, en de erosie van zoveel gemeenschapsverbanden in onze cultuur (gezin, familie, buurt, koor, hobbyvereniging, vakbond, politieke partij) is zeer zorgelijk.

Verbondenheid, echtheid en ergens onderdak vinden, zijn kernwoorden. En mensen of gemeenschappen die je onderdak bieden zijn helend in onze tijd van ontwrichting en ontheemding. Ik gebruik het woord onderdak omdat ik het concreet bedoel: de kerk als plek om te schuilen, om thuis te zijn, iemand die tijd voor je neemt en luistert, en bidden kan, en een bepaalde vrijmoedigheid heeft om voor je ziel te zorgen en voor je lichaam.

Je zou de trend ook kunnen typeren met de term pop-upplekken van heiligheid. Wij zijn ontheemd, wij leven in de spanning van het zintuiglijke én het virtuele, traditie biedt steeds minder onderdak en de toekomst is diffuus en dreigend, en dus voel je de hoop op momentane ervaringen of pop-upplekken van gezamenlijkheid en heiligheid. Het kan op een festival gebeuren, in een vriendenweekend, maar ook op een bruiloft of een begrafenis.

Verdiepingsvraag: wat is voor jou een plek van aandacht en heiligheid en waarom is dat zo?

Het zou een schitterend missionair doel kunnen zijn: bondgenoten in de buurt of in de stad opzoeken en samen en pop-up plek/moment van gezamenlijkheid en een soort heiligheid ervaren. Het is ook een trend die de wekelijkse kerkdienst een nieuwe kracht geeft. Het is toch schitterend om wekelijks zo'n pop-upplek van aandacht, troost, reflectie en tegenspraak te bezoeken, die smaakt naar meer. Een zorgvuldige liturgie is missionair. Be Real is niet alleen een populaire app onder jongeren, het geldt ook voor de liturgie.

Trend 3 manifeste geestkracht

Er is een delicaat en controversieel, maar ook belangrijk en spannend trendwoord dat ik in dit rapport wil noemen, en dat is het woord manifesteren. Het is een begrip dat je op allerlei terreinen tegenkomt: sport,

dieet, financieel advies, succesformules, je werkwijze en je effectiviteit, psychologische zelfhulpboeken en ook zingeving en geloof. Het gaat over het werkelijk worden van je gedachten en van je dromen, van je plannen en van je hoop. Het gaat om manieren om dat te realiseren, te manifesteren. Het heeft dus ook te maken met de eerdere thema's van zintuiglijkheid/tastbaarheid, ergens onderdak vinden en echtheid. Waar worden de dingen echt, tastbaar, ervaarbaar?

Verdiepingsvragen: waar kan ik op vertrouwen? Waar vind ik oprechtheid?

- *De sociaaldemocraat Jan Schaefer zei ooit dat je in gelul niet kunt wonen, en dat geldt ook voor het geestesleven. In 'gepraat' kun je niet wonen. De vraag is: waar wordt het echt? Waar en hoe manifesteert zich het geestelijke? Waar kan ik op vertrouwen, hoe kom ik daar, hoe doe ik dat, waar gebeurt het, waar vind ik onderdak voor mijn ziel?*
- *Het thema is ook zeer aanwezig in de taal en in de praktijken van allerlei christelijke 'instant goeroes'. Het is een fenomeen in onze tijd: Plotseling is er sprake van een beweging of van een charismatisch persoon, er is een bepaalde kracht in hen en door hen heen, dat trekt mensen aan en er gebeurt iets in hun sessies, iets van spiritual power. Los van de waardering en de beoordeling van deze fenomenen, lijkt me de onderliggende trend belangrijk: waar wordt G/geestkracht ervaarbaar en manifest? Waar drukt zich het geestelijke uit?*
- *Is trouwens populisme ook een soort politieke en vaak seculiere manifestatie van deze trend? In populistische bewegingen zie je tijdgenoten ook zeer zintuiglijk denken (zeer vatbaar voor personen, sferen en gevoelens), zie je mensen zoeken naar onderdak en zie je de 'instant goeroes' hun kans pakken.*
- *Ik noem deze trend ook als reflectie voor traditionele kerken. Op welke manier is het voor kerken mogelijk om tijdgenoten iets te laten ervaren van wat geloofd wordt? Op welke manier wordt jargon en gewoonte doorbroken in momenten van manifeste kracht? Ik heb sterk het idee dat tijdgenoten een bepaalde atmosferische sensitiviteit hebben, dat ze vatbaar zijn voor plekken waar oprechtheid is, openheid en liefde. Is dat niet een boeiende zelfreflectie voor kerken en gemeenschappen: welke atmosferische kracht is ervaarbaar in onze gemeenschap?*

Trend 4 radicaliteit

De thema's uit deze trendrede van lichamelijkheid, ervaring/echtheid en verbondenheid/onderdak worden expliciet in de trend van de actie. Het is een opmerkelijk fris woord dat onder mensen rondzoemt: 'actie'. Iets concreets doen. Je hoort het onder tijdgenoten die het ecologische drama voelen aankomen en die luidruchtig zeggen dat er geen tijd meer is om te dralen, maar dat het tijd is voor actie. Je hoort het in diakonale mensen in de kerk die zien hoeveel gezinnen stuk gaan door schulden, door armoede en door eenzaamheid en dat het dus tijd is voor actie. In de daad komt de ernst van de overtuiging tot expressie.

Actie is overigens geen tegenstelling tot reflectie en gebed. Het gaat erom dat reflectie tot actie leidt en dat actie gevoed wordt door reflectie en contemplatie? Het boeiende is dat Erik Borgman als tweede urgente taak voor de kerk 'een breed catechetisch offensief' noemde. Het christelijke doen heeft namelijk eigen wortels en drijfveren, en des te dieper je die leert kennen, des krachtiger de daad wordt. Het is een intrigerende waarneming dat informatieve en catechetische podcasts (zoals De Ongelooflijke Podcast, Moderne Profeten en Eerst Dit) de afgelopen jaren populair zijn geworden. Veel tijdgenoten willen gevoed worden door kundige, inspirerende stemmen.

Verdiepingsvraag: hoe doorbreken we geslotenheid en passiviteit?

Missionaire mensen zijn in kerken vaak ook mensen die oproepen tot actie. 'We vergaderen genoeg', zeggen ze, 'we compliceren eindeloos en we dralen ondertussen maar door, maar kom nu eens in actie. Maak contact met je burens en met je vrienden, spreek over wat je drijft, sluit je niet op in je gebouw'. Bij de IZB is de afdeling Focus al jarenlang actief in kerkelijke gemeentes om hen 'open te breken', om hen te stimuleren tot contact, gesprek en daden. En ze vertellen hoezeer in de praktijk van het kerkelijke leven gemeenteleden en kerkenraden geneigd zijn tot geslotenheid en passiviteit. Misschien vreet de secularisatie ons dieper aan dan we doorhebben?

Trend 5 ideegeneratief

De interessante beweging School of Life gaf afgelopen jaar een nieuw boek uit: *Reasons to be hopeful*. Het is een ideegeneratief boek. Het kijkt de complexiteit in de ogen, het benoemt de valkuilen en de verleidingen om weg te duiken en het rust toe tot leiderschap. Het mooie is dat het bij hen niet alleen gaat om inzicht, maar ook om moed, affectie, het belang van vriendschap en het vermogen om te connecten met de angsten en emoties van mensen.

Bij ondernemers en productontwikkelaars is de ideegeneratieve fase belangrijk. Eerst inventariseer je de problemen en de vragen, waarom voldoen bepaalde producten niet?, wat is het probleem?, en daarna komt een fase van het zoeken naar nieuwe oplossingen en alternatieven. In die fase heb je Ausdauer nodig: het kan zijn dat je gedurende langere tijd het antwoord nog niet vindt, je hebt ook elkaar nodig, de gezamenlijke reflectie, en in die omstandigheden kunnen nieuwe productideeën ontstaan.

Al de trends die we beschrijven gaan over beweging. De kerk is daar goed in. Zij heeft een lange traditie van bewaren wat kostbaar is en tegelijkertijd van contact maken met nieuwe tijden, nieuwe werelden, nieuwe mensen. Zij ziet daar naar uit: naar hoe het Evangelie van Jezus Christus en de grondwoorden van het geloof verrassend kunnen resoneren in een andere cultuurkring. In tijden van vrede en van oorlog, in tijden van welvaart en van armoede, in tijden van bijgeloof en immanentie, altijd is de kerk ideegeneratief geweest, ofwel: missionair. Daar bidt ze om, daartoe ontvangt ze de gaven van de Geest. Als de kerk blokkeert en bang wordt is ze niet in vorm, is ze niet de kerk waartoe ze geroepen is.

Verdiepingsvragen: hoe krijgen we een gezamenlijk besef van wat ons te doen staat?

- *Als je dit toepast op de kerk en op missionair bewustzijn dan valt je gelijk op dat we dit spaarzaam doen. Waar gaan we op zo'n manier met elkaar in beraad, in conclaaf, in de kerk en in de lokale gemeente? Dat we met een representatieve groep mensen uit de kerk gaan zitten en gaan praten: waarom bereiken wij tijdgenoten wel of niet? Wat is de kracht in onze gemeenschap en wat niet? Wie raken we kwijt en waarom? Wat is de complexiteit van onze tijd en van onze situatie? Hoe voorkomen we dat we anderen gaan blamen, dat we wegstijven of simplificeren? Hoe praten we zo met elkaar in de kerk dat we een ideegeneratief moment ontvangen, waarin we een gezamenlijk besef krijgen over wat ons te doen staat? Waarom zouden we dit ook niet doen met de grondwoorden van ons geloof. Dat we daar ideegeneratief mee omgaan. Wat betekent verbond, gebod, zonde en hoop in onze concrete, lokale context? Dat zijn mooie trage vragen om met elkaar door te nemen.*
- *Hoe gaaf zou het zijn als je deze leermomenten kunt combineren met een missionair elan. Dat je beseft dat een voorbije kerkelijke wereld misschien ook een gesloten wereld was, waar buitenstaanders en zoekers amper binnen konden komen. Dat nieuwe vormen van gemeenschap zijn als kerk ook momenten kunnen zijn waarop allerlei anderen eerder toegang kunnen vinden tot de kerk en wijzelf veel opener kunnen staan voor wat wij te leren hebben van anderen?*

Podcast

Nog meer verdieping? Volg dan onze podcast! Vanaf 22 januari gaat Kees van Ekris elke twee weken in gesprek met onder meer Paul Schenderling en Beatrice de Graaf over de thema's lichaam, onderdak, geestkracht, radicaliteit en het genereren van ideeën.

Te beluisteren via www.izb.nl/trendrede.

De trendrede als brochure

De trendrede, met gespreksvragen voor kringen, is als brochure kosteloos te bestellen door een mail te sturen naar areopagus@izb.nl.